

เดินสวน

เดินสวน เป็นคำโบราณหมายถึง การเดินสำรวจรังวัดพื้นที่สวนและตรวจนับจำนวนต้นผลไม้ที่ชาวสวนเพาะปลูก เพื่อเปลี่ยนพระนามพระมหากษัตริย์ในหน้าโหนด และเพื่อประเมินเก็บอากรสวน ตามจำนวน ขนาด และประเภทของต้นผลไม้

สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา อธิบายว่า การเดินสวนในสมัยอยุธยาเป็นหน้าที่ของกรมพระคลังสวน ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ธรรมเนียมการเดินสวนจะกระทำหลังจากเปลี่ยนรัชกาลใหม่ เพื่อเปลี่ยนพระนามพระเจ้าแผ่นดินในหน้าโหนด และพระราชทานลดภาษีอากรเป็นกรณีพิเศษ หรืออาจจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการเดินสวนนับจำนวนต้นผลไม้ หากเกิดภัยธรรมชาติทำให้ต้นผลไม้เสียหายและตาย เพื่อพระราชทานลดเงินอากรสวนเป็นการบรรเทาความทุกข์ยากของราษฎร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงแต่งตั้งแม่กองใหญ่ ทำหน้าที่ชำระตัดสินคดีพิพาทเกี่ยวกับที่สวน และชำระบัญชีต้นผลไม้

เพื่อทำโฉนดตราสารมอบให้ราษฎรไว้เป็นหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ แต่งตั้งแม่กองเดินและเจ้าพนักงานคณะหนึ่งเป็นข้าหลวงเดินสวน จำนวน ๖-๘ คน หรืออาจแต่งตั้งหลายคณะ เพื่อเดินสวนในสมัยรัตนโกสินทร์มีการเดินสวนเรื่อยมานับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏหลักฐานว่า มีการเดินสวน รวม ๗ ครั้งด้วยกัน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปรากฏว่ามีฝนตกชุก น้ำเหนือหลากมาอีก จึงโปรดเกล้าฯ ให้งดการเดินสวนไว้ก่อน จนกระทั่งเสร็จการสมโภชพระนครครบ ๑๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาภาสกร จางวางมหาดเล็กเป็นข้าหลวงใหญ่แม่กองเดินออกเดินสวนซึ่งนับเป็นการเดินสวนครั้งสุดท้าย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงไม่มีการแต่งตั้งข้าหลวงเดินสวนอีก แต่ทรงมอบหมายให้เสนาบดีกระทรวงนครบาลและข้าหลวงเทศาภิบาลจัดเจ้าพนักงานสรรพากร พร้อมด้วยกรมการอำเภอประจำท้องที่ออกสำรวจนับต้นผลไม้ และออกใบนำให้เจ้าของสวนทราบว่า จะต้องเสียอากรสวนในทีนั้น ๆ จำนวนเท่าใดแทน.

อิสริยา เลาคีตราพันธ์